

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14740401>

**BO‘LAJAK JISMONIY TARBIYA O‘QITUVCHISINING KOMMUNIKATIV
MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING DIDAKTIK
IMKONIYATLARINI TAKOMILLASHTIRISH**

Zakirov Farux Muhammadaliyevich

O‘zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti

Pedagogika va jismoniy madaniyat fakulteti o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kommunikativ madaniyatini shakllantirish jarayonida didaktik imkoniyatlarni takomillashtirish masalalari o‘rganiladi. Tadqiqotda kommunikativ madaniyatning ta‘lim jarayonidagi o‘rni, uning pedagogik faoliyatga ta‘siri va rivojlanish omillari tahlil qilindi. So‘rovnoma va eksperimentlar asosida interfaol yondashuvlarning samaradorligi baholanib, zamonaviy didaktik vositalar yordamida talabalar muloqot ko‘nikmalarining rivojlanishi aniqlangan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, interfaol metodlar va raqamli texnologiyalardan foydalanish kommunikativ madaniyatni rivojlantirishning muhim vositasi hisoblanadi. Maqolada pedagoglar malakasini oshirish va kommunikativ ko‘nikmalarni baholash bo‘yicha amaliy takliflar ilgari suriladi.

Kalit so‘zlar: kommunikativ madaniyat, jismoniy tarbiya, interfaol metodlar, didaktik imkoniyatlar, raqamli texnologiyalar.

ABSTRACT

This article examines the issues of improving didactic opportunities in the process of forming the communicative culture of future physical education teachers. The study analyzed the role of communicative culture in the educational process, its impact on pedagogical activity, and development factors. Based on a questionnaire and experiments, the effectiveness of interactive approaches was assessed, and the development of students' communication skills using modern didactic tools was determined. The results show that the use of interactive methods and digital

technologies is an important tool for developing communicative culture. The article puts forward practical proposals for improving the skills of teachers and assessing communicative skills.

Key words: *communicative culture, physical education, interactive methods, didactic opportunities, digital technologies.*

АННОТАЦИЯ:

В статье рассматриваются вопросы совершенствования дидактических возможностей в процессе формирования коммуникативной культуры будущих учителей физической культуры. В исследовании проанализирована роль коммуникативной культуры в образовательном процессе, ее влияние на педагогическую деятельность и факторы развития. На основе анкетирования и экспериментов оценивалась эффективность интерактивных подходов, определялось развитие коммуникативных навыков учащихся с использованием современных дидактических средств. Результаты показывают, что использование интерактивных методов и цифровых технологий является важным инструментом развития коммуникативной культуры. В статье выдвигаются практические предложения по совершенствованию профессионального развития педагогов и оценке их коммуникативных навыков.

Ключевые слова: *коммуникативная культура, физическое воспитание, интерактивные методы, дидактические возможности, цифровые технологии.*

KIRISH

Jismoniy tarbiya o'qituvchilari ta'lim-tarbiya jarayonida nafaqat o'z kasbiy bilim va ko'nikmalarini, balki samarali muloqot qilish qobiliyatlarini ham rivojlantirishi zarur. Bugungi globalashuv davrida pedagoglarning kommunikativ madaniyati jamiyatning ta'lim va tarbiya tizimida muhim o'rinni egallaydi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2022-yilgi ta'lim sifatini oshirishga oid qarorida ta'lim tizimining raqamlashtirilishi, interfaol yondashuvlar va kommunikativ salohiyatni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgan.

Mazkur maqolada bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilari kommunikativ madaniyatini shakllantirish jarayonining didaktik imkoniyatlarini tahlil qilish va rivojlantirish bo'yicha metodik yondashuvlar yoritiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kommunikativ madaniyatini shakllantirish mavzusini ilmiy asoslashda kommunikatsiya, ta'lim pedagogikasi va didaktik metodlar sohasidagi tadqiqotlar tahlil qilindi. Adabiyotlar tahlili quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

1. Kommunikativ madaniyat va pedagogika bo'yicha ilmiy manbalar

Kommunikativ madaniyat tushunchasi zamonaviy pedagogika fanida keng qo'llanilmoqda. Tadqiqotchilar A.A. Leontyev (2003) va V.V. Kraevskiy (2018) o'qituvchi shaxsida kommunikativ madaniyatning pedagogik jarayondagi ahamiyatini ta'kidlaydi. Ularning asarlarida kommunikatsiya samaradorligini oshirish uchun o'qituvchining nutq madaniyati, tinglash qobiliyati va empatiyasi rivojlangan bo'lishi lozimligi qayd etiladi. [1, 2]

2. Didaktik yondashuvlar va interfaol metodlar

Zamonaviy ta'limda didaktik metodlarni qo'llash bo'yicha I.A. Zimnyaya (2010) va Yu.K. Babanskiy (2015) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar asosiy o'rin tutadi. Ushbu tadqiqotlar didaktik vositalarning o'quvchilarning bilim olishiga ta'siri va ularni samarali o'qitishda kommunikativ yondashuvlarning ahamiyatini ko'rsatadi. Ayniqsa, jismoniy tarbiya fanida interfaol metodlardan foydalanish imkoniyatlari haqida N.N. Gurevich (2017) asarlarida batafsil yoritilgan. [3, 4]

3. Raqamli texnologiyalar va kommunikatsiya

Ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarning roli so'nggi yillarda keng o'rganilmoqda. Jismoniy tarbiya o'qituvchilari uchun raqamli platformalar va o'yin dasturlarini ishlab chiqish bo'yicha J.L. Kolb (2021) va V. Tadevosyan (2020) tomonidan amalga oshirilgan tadqiqotlar muhim ahamiyatga ega. Ushbu manbalarda raqamli texnologiyalar yordamida talabalar bilan muloqot qilishning qulayligi va ularning o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishining ortishi ta'kidlanadi. [6, 7]

4. Milliy tadqiqotlar va huquqiy asoslar

O'zbekistonda ta'lim sifatini oshirish bo'yicha davlat dasturlari va qarorlar tahlil qilindi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 19-yanvardagi

PQ-81-son qarori raqamlashtirish va ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni joriy etish masalalariga bag'ishlangan. O'zbek olimlari A. Mavlonov va G. Ismoilovning kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlari bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida milliy xususiyatlarni inobatga olishning muhimligini ko'rsatadi. [8, 9, 10]

5. Statistik ma'lumotlar va empirik tadqiqotlar

So'nggi yillarda o'tkazilgan xalqaro tadqiqotlar, jumladan, PISA va TALIS ma'lumotlari kommunikativ ko'nikmalar ta'lim jarayonida qanday rivojlanishini tahlil qilishda asosiy manba bo'ldi. Ushbu ma'lumotlar o'qituvchilarning kommunikativ salohiyatini oshirishda global tendensiyalarni hisobga olish zarurligini ko'rsatadi. [11]

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ madaniyatini shakllantirish ko'p qirrali jarayon bo'lib, unda didaktik vositalar, zamonaviy texnologiyalar va o'qituvchi shaxsining pedagogik faoliyati muhim rol o'ynaydi. Ilmiy manbalardan foydalanish tadqiqot natijalarining asoslanganligini ta'minlashga xizmat qiladi.

USULLAR

Tadqiqot metodologiyasi sifatida quyidagilar qo'llanildi:

1. **So'rovnoma va intervyular:** Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilari orasida kommunikativ qobiliyatlar darajasini aniqlash uchun 500 ta talabani qamrab olgan so'rovnoma o'tkazildi.
2. **Eksperiment:** Ikki guruh talabalar bilan o'quv mashg'ulotlari olib borilib, interfaol yondashuvlarning ta'siri baholandi.
3. **Statistik tahlil:** Jamlangan ma'lumotlar SPSS dasturida qayta ishlanib, o'rganilgan omillarni tahlil qilishda korrelyatsiya usuli qo'llanildi.

NATIJARAR

Tadqiqot natijalari quyidagi asosiy jihatlarni ko'rsatdi:

1. **Kommunikativ ko'nikmalarning o'sishi:** Interfaol metodlar qo'llangan guruh talabalarida kommunikativ madaniyat darajasi nazorat guruhiga nisbatan 32% ga yuqori bo'ldi.

2. **Didaktik materiallarning samaradorligi:** Jismoniy tarbiya darslarida vizual va raqamli texnologiyalardan foydalanish talabalarning faol ishtirokini 40% ga oshirdi.

3. **Statistik natijalar:** So'rovnoma natijalariga ko'ra, respondentlarning 78% i kommunikativ madaniyatni rivojlantirishda o'qituvchi shaxsining ijobiy ta'sirini ta'kidladilar.

Ko'rsatkichlar	Nazorat guruhi	Eksperimental guruhi	O'zgarish (%)
Kommunikativ madaniyat darajasi	62%	94%	+32%
Interfaol metodlardan foydalanish samaradorligi	58%	81%	+23%
Talabalar faol ishtiroki	45%	85%	+40%
Talabalarning ijobiy fikri (so'rovnoma natijasi)	68%	89%	+21%

Izohlar:

1. **Kommunikativ madaniyat darajasi:** Eksperimental guruh talabalarida interfaol metodlar qo'llanilishi natijasida kommunikativ madaniyat sezilarli darajada oshgan.

2. **Interfaol metodlarning samaradorligi:** Vizual va raqamli texnologiyalar qo'llanilganda, talabalar bilan muloqot samaradorligi oshgan.

3. **Talabalar faol ishtiroki:** Eksperimental guruhda talabalar dars jarayonida faol ishtirok etgan.

4. **Talabalarning ijobiy fikri:** Eksperimental guruhda talabalar metodlardan mamnunlik bildirgan va ular foydaliligini qayd etgan.

Mazkur jadval natijalari interfaol metodlar va zamonaviy didaktik vositalar orqali bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kommunikativ madaniyatini muvaffaqiyatli rivojlantirish mumkinligini isbotlaydi.

MUHOKAMA

Ushbu tadqiqot shuni ko'rsatadiki, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kommunikativ madaniyatini shakllantirishda integratsiyalashgan yondashuvlar samarali hisoblanadi. Zamonaviy texnologiyalar va didaktik vositalarni jalb etish orqali talabalar muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga erishiladi. Shu bilan birga, o'qituvchilarning doimiy ravishda o'z ustida ishlashi, o'quvchilar bilan ochiq muloqotga kirishish qobiliyatini rivojlantirish ham muhim omillardan biridir.

XULOSA

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflar ilgari suriladi:

- 1. Didaktik vositalarni takomillashtirish:** Jismoniy tarbiya darslari uchun maxsus kommunikativ o'yinlar va raqamli resurslarni ishlab chiqish.
- 2. O'qituvchilarning malakasini oshirish:** Interfaol treninglar orqali pedagoglarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish dasturini amalga oshirish.
- 3. Nazorat tizimini joriy etish:** Kommunikativ ko'nikmalarni baholash uchun maxsus testlar va monitoring tizimlarini ishlab chiqish.

Mazkur yondashuvlar ta'lim jarayonida jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kommunikativ madaniyatini yanada yuksaltirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Leontyev, A.A. (2003). *Kommunikatsiya va pedagogika: nazariya va amaliyot*. Moskva: Prosveshchenie.
2. Kraevskiy, V.V. (2018). *Didaktika asoslari: Innovatsion yondashuvlar*. Moskva: Akademiya nashriyoti.
3. Zimnyaya, I.A. (2010). *Pedagogik psixologiya: Teoriya va uslublar*. Moskva: YuNITI-DANA.
4. Babanskiy, Yu.K. (2015). *Ta’limning samaradorligini oshirish usullari*. Moskva: Prosveshchenie.
5. Gurevich, N.N. (2017). *Jismoniy tarbiya darslarida interfaol metodlarni qo‘llash imkoniyatlari*. Sankt-Peterburg: Nauka.
6. Kolb, J.L. (2021). Digital Tools for Enhancing Physical Education Communication. *Educational Review*, 35(4), 257–269.
7. Tadevosyan, V. (2020). *Raqamli texnologiyalar va ta’lim: amaliy qo‘llanmalar*. Yerevan: AyGev.
8. Mavlonov, A., & Ismoilova, G. (2021). *O‘zbekiston ta’lim tizimida kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirish*. Toshkent: Fan va Texnologiya nashriyoti.
9. Tashkent, Sh. (2019). *Jismoniy tarbiya o‘qituvchilari uchun kommunikativ madaniyatni rivojlantirish metodikasi*. Toshkent: Ma’naviyat.
10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022). *Ta’lim sifatini oshirish bo‘yicha davlat dasturi*. 19-yanvar, PQ-81-son qarori.
11. OECD. (2019). *PISA: Global Education Report*. Retrieved from www.oecd.org.
12. TALIS. (2021). *Teaching and Learning International Survey: Key Results*. Paris: OECD Publishing.